

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Verlangen naar tastbare genade

In november organiseerden De Reformatie, Nader Bekeken en het Steunpunt Gemeenteopbouw in Garderen een congres over de toekomst van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt).

K. van Bakkum ■

In dit nummer

Kerkelijk leven - K. van Bakkum
Verlangen naar tastbare genade, 353

Meditatief - A. Kamer
Actiecentrale 357

Wandelen met God - J.T. Oldenhuis
Wij weten nog niet zo lang dat
het een zonde is...! 358

Onderwijs en opvoeding - J. Baas
Waar het hart vol van is... 360

Schriftstudie - E.A. de Boer
Wat of wie staat er op de rol? 364

Persverslag - F. Tjissen
Congres 'Blij met de kerk' 368

Persbericht, Uit de kerken

Op dat congres was het mijn taak de huidige situatie waarin de kerken verkeren te duiden. Vorige week stond op deze plaats het eerste deel van de toen gehouden lezing. Ik typeerde die situatie als een identiteitscrisis die in verband kan worden gebracht met het einde van het neocalvinisme. We maken het einde mee van het huis van Kuyper en Schilder, en daarmee van de vrijgemaakt-gereformeerde manier van christen zijn waarin vele kerkleden zijn opgegroeid.

Het is goed daar nog eens wat dieper op in te gaan. Waardoor worden de symptomen van rouw en teloorgang die in zoveel gemeenten voelbaar zijn veroorzaakt? Het is daarvoor van belang onder ogen te zien dat een van de meest sterke kanten van onze manier van gereformeerd zijn – de sterke maatschappelijke betrokkenheid – tegelijk een zwakte is. Abraham Kuyper koos er de negentiende-eeuwse situatie van industrialisering en opkomst van de massapolitiek voor de 'kleine luyden' te mobiliseren om zijn christelijke standpunt naar voren te brengen in de sociale en politieke conflicten van zijn tijd. Hij beaamde en bevorderde de nieuwe ontwikkelingen, omdat hij er een mogelijkheid in zag de betrokkenheid van individuele gelovigen te vergroten en het gereformeerde christendom tot

een maatschappelijke macht te maken. Dat was een meesterzet die leidde tot een totale reorganisatie van de samenleving.³ Zijn toenmalige hervormde en sterk antipapistische tegenstrever Philippus Jacobus Hoedemaker leefde vanuit een heel ander ideaal, namelijk dat van de vroeg negentiende-eeuwse christelijke eenheidsstaat. Toch zag hij heel scherp de gevaren van Kuypers identificatie van het christelijk geloof met maatschappelijke partijvorming. Het werkt machtsdenken en manipulaties in de hand en loopt daarom het grote gevaar op lange termijn alleen maar ongelovigen en onkerkelijken te produceren. En dat is precies wat Nederland vanaf de jaren vijftig meemaakt.⁴ A.Th. van Deursen geeft in *Een hoeksteen in het verzuild bestel* (Amsterdam 2005), zijn recente boek over 125 jaar Vrije Universiteit, schokkende voorbeelden van de corrumpering van de gereformeerde wereld. Geen wonder dat het geloof, toen de verzuiling eenmaal voorbij was, voor velen in de Rooms-Katholieke Kerk, de Hervormde Kerk en de Gereformeerde Kerken (synodaal) zijn primaire functie verloor. De opkomst van het individu verdroeg zich moeilijk met het collectieve en vanzelfsprekende kader waarin het Nederlandse christendom zich had genesteld. Er restte voor velen daarom maar een weg, namelijk die naar de uitgang van de kerk. Een soortgelijke ontwikkeling is momenteel bij ons waarneembaar. Er is op het denken van de tegenstrever van Schilder, Oepke Noordmans, vanuit klassiek-gereformeerd perspectief van alles aan te merken. Maar achteraf moet worden geconstateerd dat hij ergens wel een beetje gelijk had toen hij in een reactie op diens artikel 'Jezus Christus en het cultuurleven' stelde dat "Voor den cultuurgang van Kuiper, die toch altijd hinkte aan zijn heup, omdat hij geworsteld had met den Lijder aan het kruis, hier een looppas komt zonder enige aarzeling".⁵ Zat er bij Kuiper vanwege de constructie van de algemene genade en de kerk als organisme ergens toch ruimte tussen God en de menselijke kerkelijke en maatschappelijke ontplooiing, na de Vrijmaking werd dat anders.

dat is precies wat Nederland vanaf de jaren vijftig meemaakt

Kuypers grote grepen en optimisme werden bekritiseerd. Maar juist daardoor kwam menselijk en goddelijk handelen nog dichter tegen elkaar aan te liggen. En die koppeling - waarin de cultuuropdracht uit Genesis 1 met behulp van de belijdenis werd verbonden met onze werken van herschepping in maatschappelijke actie en partijvorming - heeft een hoge prijs. Het is deels verantwoordelijk geweest voor de kerkelijke ellende die breed is uitgemeten in drie delen *Vuur en vlam* (Amsterdam 1994-2004). En het betaalt zich nu uit in het functie-

verlies van het geloof of van de eigen kerk die veel mensen ervaren. Met als gevolg een vlucht van mensen naar andere kerken en een sterke verwereldlijking.

Gelukkig zijn er ook aanwijzingen dat de gebeurtenissen zoals in de Gereformeerde Kerken (synodaal) zich niet een op een zullen herhalen. Ons verzet tegen de ideologie van de jaren zestig heeft ons door de eerste golf van

gelukkig zijn er ook aanwijzingen dat de gebeurtenissen zoals in de Gereformeerde Kerken (synodaal) zich niet een op een zullen herhalen

secularisatie heen geholpen en de voorbeelden van echt corrupt handelen zijn gelukkig schaars. Het is daarom zinniger de parallellen met de ontwikkelingen in synodale kring te beschouwen als een gevolg van het gedeelde verleden. De problemen van die traditie zijn immers veelal dezelfde. Dat neemt niet weg dat we er ook anders op kunnen antwoorden.⁶ Bovendien geeft de cultuur waarin we nu leven niet direct aanleiding tot een gemakkelijke oversteek. Ze knispert van religie en geloven mag weer, maar van de universaliteitsaanspraken van het christendom moet ze niets hebben. En ten slotte signaleer ik wel stevige discussies over de zwakke kanten van de kuypersaans-vrij-gemaakte manier van geloven, maar ik ben er tegelijk van overtuigd dat met harde vrijzinnigheid korte metten zal worden gemaakt. We leven - anders dan in de jaren zestig en zeventig - immers niet meer in een cultuur die ons leert dat vernieuwing per definitie verbetering is.

Maar, zo vraagt u zich nu misschien af. Is dit alles toch te plat en te negatief geredeneerd? Er is toch ook nieuw élan? Doe je zo wel recht aan iedereen die zich vanuit geloof heeft ingezet voor kerk en maatschappij? De kerken zitten 's zondags toch vol? Is dat geen groot wonder in een tijd van secularisatie? Ik kan dat volmondig beamen. Het is een wonder. Zelfs valt de stelling te verdedigen dat met de in het verleden gemaakte keuzes ook niets anders had gekund. Toch neemt dat niet weg dat het belangrijk is oog te hebben voor het dubbele gezicht van geschiedenis en werkelijkheid. Mensen hebben vanuit geloof gehandeld en daarvoor past waardering en respect. Maar tegelijk moeten we ons realiseren dat we net als veel andere kerken niet alleen slachtoffers, maar ook daders zijn geworden in het proces van secularisatie. Het is een feit dat velen zich voelen lamgeslagen,

Gods heil elders vinden of grote moeite hebben de zondag met de maandag te verbinden. Naar mijn overtuiging maken we daarin Gods oordeel mee over zelfgenoegzaamheid, vanzelfsprekendheid en triomfalisme. Is het niet over het triomfalisme van de minizuil, dan wel over de zelfgenoegzaamheid dat we die fase nu achter ons hebben gelaten.

Tegelijk kan hiermee uiteraard niet worden volstaan. De Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) hebben een jas uitgedaan, maar God heeft ons, zo gezegd, nog niet zover uitgekleeft dat we in ons blootje staan. Iedere niet-vrijgemaakte gereformeerde zal dat beamen. Nog steeds bestaat er een vrijgemaakte identiteit en nestgeur die wortelt in het verleden. Een heel eigen manier van Christus omhelzen, die nadelen heeft, maar die ook een kracht is en mag zijn in kerk en samenleving.

Hoe kan die identiteit worden omschreven? Ik waag daartoe een poging en neem daarvoor mijn startpunt in de schets die psychiater Gerrit Glas in 1994 op het congres over 50 jaar Vrijmaking bood van wat hij noemde de 'vrijgemaakte mentaliteit'.⁷⁾ Glas onderscheidt daarin drie lagen. Oppervlakkig beschouwd laat de vrijgemaakte mentaliteit zich karakteriseren door opgewektheid, werklust, nuchterheid en stoerheid. Het kerkelijk leven werd daardoor meer door structuur en discipline bepaald dan door beleving. Bij deze eerste, overigens nog altijd herkenbare laag, zou ik willen opmerken dat er op dit terrein behoorlijk wat is verschoven. De in het vorige artikel besproken deïnstitutionalisering relativeert het belang van de structuren. Daarnaast gaat er een aanzienlijke invloed uit van de evangelisatie. Het gebrek aan warmte wordt zo gecompenseerd en het vacuüm van de verwoording van het persoonlijke geloof opgevuld. Deze beweging lift mee op de belevingscultuur van het hier en nu en heeft daarom een wat dubbelzinnig karakter. Maar tegelijk is het wel heel belangrijk je te realiseren dat het in de hang naar het evangelische niet primair gaat om een massale import van doperdom, maar om een gereformeerde reactie op een nieuwe culturele beweging, zoals die zich in het verleden veel vaker heeft voorgedaan. De pendel slaat van een meer objectieve vorm van geloven door in de richting van de meer subjectieve beleving. Daaraan kleven als vanzelf allerlei gevaren. Maar als de pendel van de beleving niet beweegt, staat de klok van het geloof stil. Bovendien behoedt het gereformeerde kader hier voor excessen.⁸⁾

Een tweede diepere laag die Glas signaleert is het besef wel in, maar niet ván de wereld te zijn. God geeft een taak in de wereld. Daar geven we ons aan en we voelen er ons in zekere zin ook thuis. Maar tegelijk geven we ons niet aan alles. Tien jaar later is dat nog steeds zo. Gewoon je werk doen, ervaren velen nog steeds als een roeping Gods. En voordat we ergens instappen, vragen we ons wel af of het past in

het Koninkrijk. De concrete keuzes die we daarin maken zijn wellicht veranderd, de onderliggende structuur echter niet. Wel heeft de medaille ook een andere kant. Wereldgerichtheid verkeert gemakkelijk in wereldgelijkvormigheid. Kerkelijk betekent dit bijvoorbeeld dat er een sterke neiging is managementachtige maniertjes ook in de kerk toe te passen. Kerkenraden doen aan visie en missie, deputaten zijn gericht op communicatie, predikantsplaatsen worden omschreven in profielschetsen. Nu is daar best iets voor te zeggen. En toch, ook deze taal is niet neutraal. Onder filosofen woedt op dit moment een fel debat over het allesverslindende management, dat van de werkvloer geen verstand heeft, een eindeloze bureaucratie in stand roept en vooral gericht is op behoud van status. En de kerk is zich daar niet altijd van bewust. Zo hoorde ik onlangs van een gemeente waar iemand die zich onttrok van de dominee te horen kreeg dat hij diens secretaresse moest bellen voor een zogenoemd exitgesprek. Heel begrijpelijk allemaal, maar het laat wel zien tot welke ongelukken de toepassing van een bedrijfsmatige aanpak in de kerk kan leiden.

De derde en meest diepe laag signaleert Glas ten slotte in een eigenschap die is overgeërfd van de generatie die zelf het ethisch conflict

maar als de pendel van de beleving niet beweegt, staat de klok van het geloof stil

van na de Vrijmaking heeft meegemaakt. Er zit in ons kerkelijk leven een sterke behoefte aan zuiverheid, tegenover God en de naaste. In heel de werkelijkheid verkeren we immers in de nabijheid van de Heilige, de levende God. Vaak gaat dat ook gepaard met een gevoel van uitverkorenheid. We zijn op onze plek, in deze werkelijkheid, geroepen tot een hoog ambt. En daar hebben we van God een speciale taak gekregen. Glas trekt daarbij de vergelijking met de lotgevallen van Jozef - Jozef die door zijn broers verraden en verkwanseld werd en nochtans de uitverkorene was. Was het niet deze Jozef die zijn broers aanvankelijk met veel wantrouwen bejegende, toen ze bij Hem in Egypte hun toevlucht zochten? Zuiverheid, uitverkorenheid en een zeker wantrouwen, het zijn deze eigenschappen die in de afgelopen jaren in de opkomst van de verontrusting en in de evangelisatie ongebroken bleven, maar tegelijk een heel nieuw gezicht hebben gekregen.

Het Gereformeerd Vormingsinstituut en het Steunpunt Gemeenteopbouw hebben op dit punt in de loop der jaren heel wat goed werk verricht. Maar het zit er nog altijd in, in alle geledingen van de kerk. Onlangs maakte ik mezelf in de krant schuldig aan een weergave van de mening van dr. A.N. Hendriks over de bij-

zondere geestesgaven die wel erg kort door de bocht was.⁹⁾ Dat had in de verte met wantrouwen te maken, al gaan we verder goed met elkaar om. Kortom, een ieder beproeve zichzelf. Er klopt iets niet als een ander zich niet in de weergave van je standpunt herkent of nog erger, als wantrouwen - 'ten diepste gaat het hen daar en daar om' - kenmerk is geworden van het ware. Een kerk die zo functioneert, heeft van een heel wezenlijk element van het evangelie, namelijk dat van de onderlinge aanvaarding, en van het besef dat het altijd moet zijn 'samen met alle heiligen', nog maar heel

een kerk die zo functioneert, heeft van een heel wezenlijk element van het evangelie nog maar heel weinig begrepen

weinig begrepen.

Maar juist dan, als we dat wantrouwen problematiseren, geeft Glas in zijn schets van de vrijgemaakte werklust, energie, gelovige wereldgerichtheid en diepe behoefte aan de concrete nabijheid van de levende God in het leven van hier en nu een prachtige typering van geloofsgloed die ons vrijgemaakt-gereformeerden zo eigen is. Samengevat gaat het om een *verlangen naar een genade die tastbaar is*, echt verlossend aanwezig; een genade die motiveert om als christen te leven. En met tastbaar bedoel ik dan niet een genade die in iets tastbaars automatisch werkt, zoals dat het geval is in de oosterse orthodoxie of in de Rooms-Katholieke Kerk, maar een tastbare uitwerking van de genade in het leven zelf. In de zin dus van de gereformeerde belijdenis waarin van de heilsboodschap van de Schrift wordt gezegd dat zelfs blinden kunnen tasten dat de dingen die daarin gezegd worden gebeuren (NGB, artikel 5). Het is dat energieke verlangen naar tastbare genade dat ik herken in het spreken van Abraham Kuyper over de kerk als organisme, in de nadruk van Klaas Schilder op *presentia salutis* - de aanwezigheid van het heil in deze wereld - en in het streven naar een terugkeer naar het Woord van God en de gereformeerde belijdenis in de Vrijmaking en 'doorgaande reformatie'. Maar ik herken haar evengoed in de honger naar meer van de Geest en in nadruk op de persoonlijke band met Jezus.¹⁰⁾ Daarom doe ik bij dezen het voorstel onze nestgeur en eigenheid vooral zo te verstaan. Als we erin slagen dat motief bij elkaar te herkennen, moet het toch mogelijk zijn, elkaar in christelijke vrijheid tegemoet te treden, het wantrouwen op te ruimen en een voor een de zaken waaraan we zoveel waarde hechten de revue te laten passeren. Wat uit het huis van Kuyper moeten we vooral niet vergeten? Welke elementen uit de doorgaande reformatie zijn juist vandaag actu-

eel? Waarin waren en zijn we te krampachtig? Welke theologen in andere geseculariseerde landen kunnen ons van dienst zijn bij het innemen van onze plaats? Hoe zou je iets kunnen doen aan de kennis en de revitalisering van de belijdenis en het kerkelijk verleden? Op welke manier kunnen we de gemeente beter toerusten en het missionair bewustzijn verstevigen? Er liggen tal van vragen. De meeste ervan zijn hier niet op te lossen. Dat moet Jezus Christus zelf doen met het geheel van de kerk. Maar wat we wel kunnen, is hier echt met elkaar in gesprek gaan. En vergeet daarbij niet ook te luisteren naar andere christenen. Naar Van de Beek bijvoorbeeld, die ons in navolging van zijn hervormde collega's Hoedemaker en Noordmans voorhoudt: *Hier beneden is het niet* (Zoetermeer 2005). Het is prachtig te leven uit tastbare genade. Het is onze manier om ons aan God toe te vertrouwen en Christus te omhelzen. Maar tegelijk is het ook niet meer dan een menselijk instrument om gereformeerd, om christen te zijn.

Drs. K. van Bakkum is adjunct-hoofdredacteur van het Nederlands Dagblad

Noten

- 3 Zie George Harinck, *De tucht van de democratie. Over pluriformiteit en burgerschap* (Amersfoort 2005).
- 4 Peter van Rooden, 'Kuyper en Hoedemaker en de volkskerk', *Kerktijd* 10 (1998), 48-56.
- 5 G. Puchinger, *Een theologie in discussie* (Kampen 1970), 49-50. Vgl. B. Kamphuis, 'From Common Grace to Secularization', in: G. Harinck, D. van Keulen (eds), *Vicissitudes of Reformed Theology in the 20th Century* (Zoetermeer 2004), 124-125.
- 6 Vgl. 'Ontzuiling is geen ontkerkelijkijking', *Nederlands Dagblad*, 5 november 2004.
- 7 G. Glas, 'Mentaliteit. Een korte peiling', in: G. Harinck, M. te Velde (red.), *1944 en vervolgens. Tien maal over vijftig jaar Vrijmaking* (Barneveld 1994), 53-55.
- 8 'Ik hou van Jezus – maar nu even niet', *Nederlands Dagblad*, 4 maart 2005.
'Tussen ziel en samenleving', *Nederlands Dagblad*, 10 september 2005.
- 9 *Nederlands Dagblad*, 10 september 2005.
- 10 Zie bijvoorbeeld Jos Douma, *Jezus ontdekken* (Kampen 2004) en *Jezus uitstralen* (Kampen 2005).

Actiecentrale

‘Je zult nog grotere dingen zien’, Joh. 1 vers 51b.

A. Kamer ■

“Je zult nog grotere dingen zien”, zo beloofde de Heer Natanaël. Je zult de hemel open zien en engelen die omhooggaan en neerdalen op de Mensenzoon. De Heer typeert met deze woorden zichzelf, de Mensenzoon, als de centrale voor het Koninkrijk Gods op aarde.

Natanaël beleet de Heer als Gods Zoon en het koningschap van Israël waardig. De Heer sprak verder en vroeg: “Geloof je omdat ik tegen je zei dat ik je onder de vijgenboom zag zitten?” Daarop volgt de belofte dat er van Hem grotere dingen zijn te verwachten.

De Heer sluit in deze belofte aan bij de overeenkomstige gebeurtenis, genoemd in Gen. 28. Daar belijdt Jacob dat God bij hem is. “Dit is zeker”, zo zegt Jakob, ‘op deze plaats is de HEER aanwezig. Dat beseft ik niet’.(Gen. 28: 16b)

Aanleiding daartoe was Jacobs droom. Hij was in Bethel, gevlucht voor de wraak van zijn broer na het bedrog met het eerstgeboorterecht. In zijn droom zag hij een ladder die op de aarde stond en helemaal tot de hemel reikte. Ook hoe daarlangs Gods engelen omhoog gingen en afdaalden. Ook dat God van het verbond tot hem zei: ‘Ik ben de HEER, de God van je voorvader Abraham en de God van Isaäk; het land waarop je nu ligt te slapen zal ik aan jou en je nakomelingen geven’

Die droom brengt Jakob, hoewel hij vluchtend dat beloofde land moet verlaten, tot de eerbiedige belijdenis: ‘Dit is zeker, op deze plaats is de HEER aanwezig. Wat een ontzagwekkende plaats is dit. Dit is niets anders dan het huis van God; dit moet de poort van de hemel zijn’.

In Joh. 1 lezen we hoe Natanaël beleet: “Rabbi, u bent de Zoon van God, u bent de koning van Israël!” Jezus verdiepte die woorden: “Je zult nog grotere dingen zien. Waarachtig, ik verzeker jullie: jullie zullen de hemel geopend zien, en de engelen van God zien omhooggaan en neerdalen naar de Mensenzoon”.

Deze belofte is verwant met de gebeurtenis van Gen 28. Jacob zag in de hemel Jahweh en engelen in actie actiecentrale, dat Jacob moest zeggen: ‘Dit is niets anders dan het huis van God, dit moet de poort van de hemel zijn’.

De Heer voegt in Joh. 1 met zijn belofte eraan toe: wat beloofd is zal werkelijkheid zijn in Hem, de Mensenzoon die Zijn dienst als middelaar vervult. Christus spreekt niet over de hemel als verlengstuk van menselijk verlangen, maar als Gods actiecentrum. Denk daarbij aan Stefanus, die bedreigd door de leden van het Sanhedrin, de hemel geopend ziet en de Heer opgestaan als beschermer in actie gekomen (Hand. 7:56). De Heer is nu de Mensenzoon die als het geslachte Lam op de troon, de verzegelde boekrol van de geschiedenis mag openen. Hij regeert. (Openb. 5)

Het evangelie vestigt onze aandacht op de Heer Christus Jezus. Gezonden om de zonde uit zijn wereld weg te nemen, is Hij de leidsman en volinder van het geloof. Daarom zegt Hebr. 12:2: “Laten we daarbij de blik gericht houden op Jezus, de grondlegger en voltooiër van ons geloof. Hij hield stand en nam plaats aan de rechterzijde van de troon van God. Vader, ik wil dat zij bij mij zijn die u mij gegeven hebt om mijn heerlijkheid te aanschouwen”. (Joh. 17:27)

Dit alles is geschreven opdat u gelooft dat Jezus de Messias is en, Hem gelovend het leven hebt in Zijn naam.

Jacob beseft niet, hoezeer God in actie was. En wij ?

Ds. A. Kamer is emeritus-predikant te Groningen-Noord en woont in Hoogland

Wij weten nog niet zo lang dat het een zonde is...!

wandelen met God

Er was een discussie. Het ging over de sigaret. Die heeft nu eenmaal nogal voor verhitte gezorgd in de loop der jaren. Eerst aan ons gehemelte en vervolgens van de tongen. Het onderwerp lijkt wat uitgebrand intussen. Maar zover was het toen nog niet. Iemand bracht het zesde gebod in stelling. Vuur dus! Een ander wilde het gesprek toen maar prompt afbreken, want als het zo moest...

J.T. Oldenhuis ■

En toen viel daar dat zinnetje, dat ik als titel boven dit stukje heb gezet: Wij weten nog niet zo lang dat het een zonde is. Het was een collega die het zei, zo maar langs zijn neus weg, als een los daarheen geworpen woord. En toen lag de hele zaak in één klap naar alle kanten open. We weten nog niet zo lang dat het een zonde is. Je moet er maar op komen.

Een zin om mee te spelen

Ik heb het nooit vergeten. En ik heb de man die er mee kwam bewonderd. Bedenk eens een uitspraak, die de zaak scherper stelt: 'een zonde!' Asjeblieft! Dat doet toch de deur voor elke roker dicht, nietwaar? Het is het einde van de discussie. Zonde moet je laten. Daar hoeft geen preek meer bij. Heel ons dogmatisch apparaat om het begrip zonde scherp te stellen kun je er bij uit de kast halen. Of toch niet misschien. Want sinds wanneer is het begrip zonde afhankelijk van voortschrijdend inzicht, ook nog heel langzaam voortschrijdend inzicht? En sinds wanneer is iets in de ene periode geen en in een andere periode wel zonde? Legt zo'n zinnetje niet tegelijk dynamiet onder de hele discussie? Zo wordt een haast onthutsende relativisering aangebracht die de doodsteek betekent voor alle drammers en betweters. Ik kan dat zinnetje talloze malen voor me zelf zeggen en het lijkt me een uitstekend voorbeeld om daarop nu eens de techniek der herhaling, als was het een hogere vorm van meditatie, los te laten. Probeer het maar eens. Je kunt met deze uitspraak jongleren als een ballenartiest op het podium. Gooi hoog en vang op en draai en bekijk het van nog weer een andere kant. Zonde, maar we weten het nog niet zo lang; het is pas laat tot onze trage hersens doorgedrongen. En zo gaat dat kennelijk dan toch met ons zondebesef, ondanks alle grote woorden en scherpe begripsonderscheidingen. We weten het eerst nog niet en later weten we het eigenlijk wel. En dus hoeven we de voorgaande generaties niet direct te veroordelen en kunnen we ook nog eens mild zijn tegenover de mensen die nog niet overtuigd zijn van het nieuw ver-

worven inzicht. Wat een uitgangspunt voor ethische beslissingen! Ik kan die zin eindeloos herhalen en telkens weer kom ik onder de indruk van de milde humor die er in meekomt, terwijl ik me tegelijkertijd gestoken voel door de ondertoon van ironie die niet te ontkennen valt.

Profetie?

Zo is dat dus gegaan: we hebben gerookt, bij tijd en wijle als ketters, hoe gereformeerd we ook waren. We staken er eens eentje op voor de gezelligheid en we leerden het onze kinderen en de kerkelijke vergaderingen hebben blauw en zwart gezien van de rook. We zijn er pas langzamerhand achter gekomen dat het een zonde is geweest. De gereformeerde kerken hebben niet voorop gelopen om het kwaad aan te wijzen, integendeel. Het drong pas langzaam tot ons door. En waar kwam het vandaan? Van de exegese? Van de prediking? Van de profetie? Of leerde de wereld ons beter nadenken? Waren het rapporten van gezondheidsspecialisten, anti-rook magiërs, vreemde lieden en zonderlinge figuren? Hoe dan ook, nu weten we het: het was toch wel een beetje zonde. En als iemand met dat nieuw verworven inzicht al te hard van stapel loopt, zeggen we met een mildheid die alle gedram voorkomt: we weten het nog niet zo lang... Laten we zacht zijn voor elkander en niet direct het hoge woord van zonde spreken.

Nieuwe ontdekkingen

Maar hoe gaat het nu verder? Zijn er misschien nog meer zonden die op de agenda staan om ontdekt te worden? Het lijkt er op. Ineens duiken er nieuwe rapporten op, er komen nieuwe ingezonden stukken van mensen die het licht hebben gezien, lijkt het wel. Nu gaat het om de alcohol! Tieners drinken te veel. Ouders houden het niet tegen. De ziekte van Korsakov komt er aan! Er is veel te weinig besef van het kwaad dat dreigt. Er verschijnen ingezonden stukken in het Nederlands Dagblad. Er is

weer een rapport bekend geworden. En er begint heel langzaam ergens ver van de kerke iets als een verontrusting te ontstaan. De gereformeerde kerken lopen al weer niet voorop. Er bestaan weinig of geen programma's of beleidsnotities over het gebruik van alcohol. Ik heb geen jeugdkamp meegemaakt, of er moest bier mee. Uiteraard met mate. Maar het was not done om voor te stellen, dat er in het geheel geen alcohol geschonken zou worden. En we legden ons er allemaal bij neer. Ik ook. We wisten nog niet dat het zonde was... Nou ja, had Paulus niet zelf ook aan Timotheus geadviseerd om maar een beetje wijn te gebruiken, omdat dat zijn zwakke maag wel goed zou doen? Alcohol was dus toch ergens nog niet zo verkeerd als nicotine. En heeft het ook niet ergens gepubliceerd gestaan dat een goed glas wijn zelfs heel goed is? Ja, het ligt met die alcohol een stuk moeilijker dan met de sigaret, denk ik, en hoe lang zal het duren, eer we horen zeggen dat we nog niet zo lang weten dat het een zonde is?

Onze geschiedenis

Ik herinner me, dat ik net terug van Brazilië ergens een receptie bezocht ter gelegenheid van de uitzending van een zendingswerker naar een ontwikkelingsland. De sherry was populair, hele bladen stonden er vol mee, bier en wijn werd ook geserveerd. Het was nog in de tijd, dat er diepgaand werd gedebatteerd over de vraag of de presbyteriaanse kerken in Brazilië wel gereformeerd genoeg waren om als echte christelijke kerken erkend te worden door ons. Die presbyterianen zouden vreemd opgekeken hebben, als ze deze receptie hadden bezocht en wellicht nog vreemder als ze meegegaan waren op een jeugdkamp. Er waren van onze kant terecht vragen te stellen aan hen, maar er zouden ook vragen te verwachten zijn van hun kant naar ons toe. Want roken was voor hen al lang zonde, en de alcohol was ook officieel uit de eigen kring uitgebannen. Dat vonden we wel wat overdreven. Ik ook. En toch...

Onze toekomst

Wat gaan we nu doen? Ik drink op zijn tijd een biertje. Een goed glas wijn versmaad ik niet. Ik heb geen zin me te profileren als anti-alcohol-drammer. Maar de uitspraak die van de oude Abram Kuyper is geciteerd in de pers, dat ons volk niet bij de chocoladeketel groot gebracht kan worden, vind ik bij nader inzien toch niet zo geslaagd. Ja, wat gaan we doen? Laten we het bij een paar ingezonden stukken van mensen die voorzichtig maar dringend waarschuwen? En schuiven we dat eerst maar een beetje weg als eigenaardigheden van al te bezorgde zielen? We hebben dat met elkaar ook gedaan toen de eerste anti-rook-profeten onder ons opstonden. En de gereformeerde kerken gaan nog lang zo ver niet als de 'wereld' om ons

heen: op de stations mag alleen gerookt worden in de buurt van de rook-paal, maar wij laten de sigaret best opsteken vlak buiten de kerkdeur. En vraag de koster eens hoeveel peuken ze op en rond het kerkplein moeten wegeven. De overheid stelt een leeftijdslimiet voor de verkoop van alcohol, maar is het bij ons al vaste gewoonte, dat de alcohol van bepaalde feesten en bijeenkomsten geweerd wordt? Er was ooit iemand die aan zijn dissertatie de stelling toevoegde dat gereformeerde ambtsdragers in de kerkenraadkamer voor en na de kerkdienst niet behoorden te roken. Je kunt een glimlach niet meer onderdrukken bij het lezen ervan. Het is toch haast wel zoiets als een stukje folklore van de geschiedenis der gereformeerde kerken. Maar toen in 1988 was het moedig, hoe merkwaardig de stelling ook geformuleerd was. Want waarom zou zoiets nu slechts aan ambtsdragers voor en na de kerkdienst in de kerkenraadkamer verboden moeten worden?! Het idee! Daar kwam dus meteen ook wel een hele constructie over de positie van ambtsdragers en de waarde van een kerkdienst inclusief de bijeenkomst der broeders voorafgaand aan de kerkdienst en de aftocht der zwartgekleeden daarna in mee. Maar wanneer krijgen we een stelling in een theologisch proefschrift te lezen die een te argeloze omgang met alcohol in de gereformeerde kring aan de kaak stelt? En hoe lang zal het daarna duren, voor we die stelling met een milde glimlach als bewijs van toch wel heel langzaam doordringend besef van iets kwaads terzijde zullen leggen?

Lering

De uitspraak, dat we nog niet zo lang weten dat het een zonde is, kan ons bescheiden maken en ook mild. Dat is wijsheid. Maar intussen zou ik willen, dat we de scherpte van die uitspraak ook tot ons laten doordringen. Wie het woord zonde gebruikt, veroordeelt. En roept op om er mee op te houden. Zouden de kerken niet toch voorop moeten lopen als de slechte gevolgen van bepaalde gewoontes zo duidelijk worden signaleerd? Of moeten we toch maar gewoon wachten totdat het weer de wereld is die ons leert wat goed is en wat slecht? En leren we pas wat 'zonde' is, als de wereld ons van de slechte gevolgen overtuigt? Dat is dan wel bijzonder. Wat gaan we doen op de jeugdkampen? Op de scholen? Op recepties? Thuis? Wat gaan vader en moeder doen?

Ds. J.T. Oldenhuis is emeritus-predikant van de Gereformeerde Kerk te Groningen-Helpman.

Waar het hart vol van is...

Praten over de grote daden

De dienst was aangekondigd als een themadienst. (Dan zou al dadelijk de vraag op kunnen komen: welke dienst is dat dan niet? Gaan de andere diensten dan nergens over?) Het bijzondere aan deze dienst was dat hij 'was voorbereid met de jongeren van de jeugdvereniging'. De predikant had samen met hen overlegd over de tekst en hen de mogelijkheid gegeven een deel van de liturgie in te vullen.

J. Baas ■

Er waren ook wat liederen uitgekozen (allemaal goedgekeurde), die meer geschikt waren voor begeleiding met andere instrumenten dan het orgel. Daarom stond er op die zondagmiddag voor in de kerk een muziekgroepje bestaande uit jongeren: gitaristen, fluitisten, een hoboïst, een klarinetist en een drummer. Het orgel begeleidde de psalmen en gezangen. De jongeren de overige liederen. Geweldig om jongeren zo van harte bij een dienst betrokken te zien. Ze zongen en speelden vol overgave. De preek getuigde van het wonder van Gods liefde. Jij komt niet vanwege jouw schitterende gaven het koninkrijk binnen. Nee, je mag er binnenkomen als een kind, onbevangen, want het rijk mag je door Gods genade zo maar binnenlopen. Het was feest in de kerk. Hoe zou onze God dat zien?

Een paar gemeenteleden – waaronder zeer meelevende serieuze broeders en zusters – lopen na afloop met het gezicht op onweer de kerk uit. "Het is een schande: een drumstel in de kerk, een instrument van de wereld. Dat is niet eerbiedig voor God, die herrie. Hij houdt daar ook niet van. En, als dat nog een keer gebeurt, zien ze mij daar niet meer!" Eenmaal thuisgekomen reageert de vader van het gezin zich richting de kerk af met het verzenden van een boze e-mail. Aan tafel is het gemopper over 'al die moderne, evangelische fratsen' van themadiensten niet van de lucht. De kinderen die erbij aan tafel zitten knikken instemmend. Als pa eenmaal zo spreekt, kun je maar beter knikken en je stil houden.

Een omgekeerde situatie zou natuurlijk ook kunnen voorkomen: jongeren die mopperen op de saaiheid van de kerkdiensten. "En dan dat duffe orgel. Als dat niet verandert, zoek ik wel diensten op waar wat meer te beleven valt."

Inleiding

Er wordt in sommige kerkelijke gemeentes heel wat gemopperd en geklaagd. Veel mensen lijken te lijden aan de kerk. Dat heeft waarschijnlijk alles te maken met wat er in de kerk verandert. De nieuwe liederen naast de bestaande psalmen en gezangen, een nieuwe bijbelvertaling, de andere instrumenten. Waar zijn de oude, vertrouwde kerkdiensten gebleven, waar je van te voren wist waar je aan toe was? De vreugde lijkt er bij sommige mensen helemaal uit te zijn. Hoe zal dat overkomen bij de jeugd van de kerk? Als er een is die plezier heeft aan het gemopper, is het Gods Tegenstander wel. Hoe meer verdeeldheid en 'gemurmureer' hoe beter. Laat de kerk maar overkomen als een club ruziemakers, dan zal dat op den duur leiden tot haar ondergang. De jeugd haakt af, of gaat het in het gunstigste geval ergens anders zoeken. En daar is die Tegenstander zeker bij gebaat. Op meer fronten heeft hij dan succes.

In dit artikel zal het vooral gaan over de opvoedkundige kant van deze ontwikkelingen. Wat is het effect? Waar maken we ons nu werkelijk druk om? Wie bepaalt wat eerbiedig is, en wat niet? Hoe belangrijk is de vorm?

Geen getuige

In Deuteronomium worden ouders diverse keren opgeroepen hun kinderen van de grote daden van de Here te vertellen. O.a. in Deut. 4:7-10 e.v.; 6:4-9; 6:20 e.v.; 11:2, 3; 11:18-21. Opmerkelijk zijn in dit verband de volgende woorden van Mozes in hoofdstuk 11:

"Wees u ervan bewust dat uw kinderen geen getuige zijn geweest van de opvoeding die de

HEER u gaf, en niet met eigen ogen zijn grootheid hebben gezien, zijn sterke hand en opgeheven arm. Wat weten zij van de wonderen en daden die Hij in Egypte verrichtte, ten koste van de Farao en zijn hele volk?"

Hier wordt gezegd dat kinderen uit zichzelf niet van de grote daden van de HERE kunnen weten. De ouders zullen die daarom aan hun kinderen moeten doorvertellen. Dat betekent dat jij je als ouder eerst zult moeten realiseren: Wat zijn voor mijzelf eigenlijk de grote daden van Hem. Wat zijn de wonderen van mijn leven? Is genade wel echt genade voor mij? Is dat een uitgesloten woord geworden? Moet God maar erg tevreden met mij zijn, omdat ik toch best wel trouw aan mijn en zijn verplichtingen voldoe? Als de profeet Amos er over spreekt (4:11) dat je een stuk zwartgeblakerd hout bent, dat al in brand stond, dus ternauwernood uit de vlammen is weggerukt, herken jij je daar dan in?

Hoe is het met mijn besef van Gods grootheid en majesteit? Moet je in de bijbel eens letten op de reactie van zondige mensen op de ontmoeting met Hem: Adam en Eva verscholen zich in de struiken voor zijn aangezicht (Gen. 3). Het volk Israël sidderde van ontzag voor zijn stem op de Horeb (Ex 20:19). Mozes moest na een glimp van God opgevangen te hebben wekenlang zijn gezicht bedekt houden (Ex. 33:18 e.v.; 34:30). Job erkent, nog te midden van de ellende, voordat hij zijn gezondheid en rijkdom teruggekregen heeft (42:3): "Uw wonderen zijn te groot voor mij om te bevatten". Jesaja schreeuwt het uit, als Hij iets van Gods heerlijkheid ziet (6:5): "Wee mij! Ik moet zwijgen, want ik ben een mens met onreine lippen". Ezechiël zit een week verbijsterd terneer als hij in een visioen Gods glorie mag zien (Ez. 3:15). Johannes valt als dood neer, als hij dezelfde beelden als Ezechiël te zien krijgt (Openb. 1:17).

God dichtbij?

En jij, hoe reageer jij erop als God dichtbij je is? Want Hij is heel dichtbij je gekomen door Jezus Christus. Zijn Geest, die in Hem is, wil ook in jou wonen. 'Laat mijn hart Uw tempel zijn'. Hoe ga je dan bijvoorbeeld op zijn uitnodiging in om elke zondag bij Hem op bezoek te komen in zijn huis? Hoe sta je erbij als de dienst begint en genade over je uitgesproken wordt. Open? Met je armen wijd uitgespreid: Kom Heer met uw genade naar mij toe en woon in mij. Ik wil bij U schuilen, laat me van uw genade drinken. Zonder uw genade is er hier immers geen plaats voor mij! Of gesloten en koud: Het zegt me niets, ik heb er niet echt meer een boodschap aan. Elke zondag spreekt die voorganger toch hetzelfde 'riedeltje'. Het eerste woord van de kerkdienst, waar de Here God je graag mee begroet is niet toevallig: 'genade'. Datzelfde woord geeft Hij je aan het eind ook weer mee naar huis. Een kerkdienst wordt pas een belevenis, als je beseft dat het daar van genade tot genade is. Zou dat het niet moeten zijn waar we ons het

allereerst heel druk over moeten maken? Het is toch erg, wanneer we meer het beeld lijken uit te stralen: genade, geen nieuws, dat weet ik nu wel een keer, in plaats van: wat een wonder, Heer, dat U me toch nog weer wilt ontvangen in uw huis, ondanks alles wat ik deed deze week. Wat heeft het U veel gekost om dit tegen me te zeggen...

Genade doorstralen

Door jouw houding laat je aan kinderen in je omgeving zien wat genade voor jou betekent. Wat zouden je kinderen ervan merken? Vraag het ze maar eens rechtstreeks: weet je wat voor pappa (het begin van) een kerkdienst betekent? Wat zouden ze dan zeggen? Durf jij dan te reageren met: Dat betekent voor pappa genade, genade en nog eens genade... Pappa doet zo veel en zo vaak verkeerde dingen. God moet wel heel boos op me zijn. Het is een wonder dat ik dan toch bij God, in de kerk, mag komen. Elke zondag gebeurt er weer een wonder in mijn leven, mijn kind. Daar gaat het om. En als dit wonder weg is uit je leven, dan ga je vaak aan onbelangrijke dingen veel aandacht besteden. Daar wind jij je dan over op. Bijvoorbeeld: Andere muziekinstrumenten, een combo, het gebruik van een modernere vertaling, kan je toch niet het zicht op die genade benemen? Dat laat je jezelf toch niet gebeuren?

Om misverstaan van sommige zaken uit dit artikel te voorkomen: van huis uit ben ik opgevoed bij het kerkorgel. Mijn vader was zelf kerkorganist van professie. Het orgel is, mits goed bespeeld, daarom nog steeds 'mijn instrument' ook voor de kerkdienst. Dat kan verwarrend werken. Daarom meen ik nog wel recht van spreken te hebben. Alleen, mijn smaak mag daarbij niet leidend zijn. En ook niet het argument dat het orgel bepaalde bijbelse rechten zou hebben. De Here God gaf ons andere instrumenten om Hem groot te maken: hoorn, harp, leraar, tamboerijn, snaren, fluit, bekkens, slaande cimbalen (allen ontleend aan psalm 150). En laten we de dans voor Hem (vs. 4) uit dezelfde psalm ook niet proberen weg te moffelen.

Als het besef weg is dat je slechts door genade verder kunt leven, dat elke stap, elke ademhaling, elk woord, elke hap eten, met het kostbare bloed van Christus is betaald. Wat heb je de kinderen dan nog te vertellen? Dan rijst werkelijk de vraag: praat je soms uit armoede liever over de randverschijnselen, dan over de inhoud. Het lijkt allemaal wel heel vroom wat je zegt, maar waar gaat het je nu werkelijk om? Als kinderen je horen afgeven op de instrumenten die in een kerkdienst gebruikt worden en je leest aan tafel psalm 150, hoe wil je dat rijmen? Of sla je die psalm maar liever over. Zou alleen al het besef van het feit dat alle gemeenteleden van genade leven, ons allemaal niet veel meer bescheiden moeten maken in de gesprekken over de invulling van de eredienst?

We praten veel en vaak en opgewonden over de vormen. Het lijkt of dat je in elk geval heel erg raakt, maar hebben we net zulke opgetogen en heftige gesprekken over de inhoud? Dat zou pas waardevol zijn, in elk geval ook voor de kinderen.

Met de woorden van Deuteronomium 11 in het achterhoofd: wees je ervan bewust dat je kinderen nog moeten leren wat het wonder van de genade is. Zou daarom onze houding daar niet veel meer op gericht moeten zijn?

Time-out

In dit artikel zou je nu even een time-out moeten nemen. Even stoppen om alles goed op een rij te krijgen. Probeer het eens door de onderstaande acties uit te voeren.

Zoek de bijbelgedeelten uit dit artikel eens op. Lees ze een voor een door. Neem er rustig de tijd voor. Overdenk ze een poosje rustig voordat je doorgaat met het volgende gedeelte. Stel je daarbij eens voor dat jij Adam of Eva was, of het volk bij de Horeb. Of je bent Mozes, Job, Jesaja en Ezechiël als zij God ontmoeten. Denk je eens in wat voor gevoelens zouden zij op de genoemde momenten gehad hebben? En wat roept dat bij jou op om zo onder de indruk van God te raken? Hoe zou je dat met anderen willen delen?

Geest en Woord

Het klinkt natuurlijk allemaal wel mooi en idealistisch wat hierboven staat. Maar hoe kun je er in de dagelijkse praktijk met je kinderen meer over in gesprek raken. Hoe word je zelf steeds meer vol van het wonder van Gods genade in je leven? Dat red je uit je zelf niet. Want dat is en blijft het werk van Gods Geest. Je kunt die Geest wel in de weg gaan staan, of zelfs uitdoven (1 Thess. 5:19). De keerzijde is dat je Hem ook doorgang kunt verlenen in je leven en in dat van je kinderen. De Geest werkt door het Woord. Daarom zal het Woord een grote plaats in je leven moeten innemen. Zoals een sporter elke dag traint om in conditie te blijven, moet je dagelijks de tijd nemen voor je persoonlijke bijbelstudie. Jouw opvoeding kan niet zonder. Hoe zou je je kinderen Gods grootheid en zijn overweldigende genade voorhouden, als je daar zelf niet vol van bent. Je hebt ze er dan immers niets over te melden. Een gesprek met inhoud krijg je pas als jezelf voldoende inhoud hebt.

Gebed

In de tweede plaats is het gebed van groot belang. Want wie ben jij dat je Gods grote daden zou uitstralen? Wie ben jij dat je het hart van je kind zou kunnen openen voor zijn wonderen in het leven? Dat lukt je nooit in eigen kracht. Alleen Hij kan het. Hij kan harten openbreken. Menselijke kracht is daarvoor te gering.

Daarom een oproep aan alle christen-ouders: Lees je bijbel, bid elke dag! Dan kun je in liefde steeds meer naar Hem toe groeien. Dan ga je ook steeds meer zijn beeld vertonen en kan Hij je gebruiken als zijn instrument.

Tijd en stappenplan

Een derde aandachtspunt is de tijd. Voor beide eerste punten heb je namelijk tijd nodig. En in het inruimen van tijd zul je echt energie moeten steken. Anders versloft het binnen een week.

Voorbeeld van een stappenplan

Stap 1. Maak eerst voor jezelf duidelijk de beslissing: Ik wil er echt werk van gaan maken. Kies er voor. Bedenk: Wil ik het echt of heb ik andere prioriteiten?

Stap 2. Stel voor jezelf vast: Wanneer reserveer ik die tijd? Wat past in mijn dagritme; 's morgens, 's avonds? Het werkt het sterkst als je er dagelijks een vast moment voor reserveert. Het 'kost' me ongeveer een half uur per dag. Welke maatregelen neem ik om die tijd vast te zetten? Wat moet ik ervoor opzij zetten?

Stap 3. Als ik ervan overtuigd ben dat ik het wil en waarom en ik heb een tijdstip gekozen, dan deel ik het voornemen met een vertrouwd iemand in mijn omgeving. Wellicht wil hij of zij ervaringen met me delen, me helpen om het te realiseren en het te bewaken.

Stap 4. Uitzoeken welk gedeelte van de bijbel wil ik gaan doen. Welk boek ga ik daarbij als hulp gebruiken?

Stap 5. Maak een indeling voor je gebed over de dagen. Naast de dagelijkse lofprijzing en aanbidding van Vader, Zoon en Geest, kun je per dag een thema instellen. Bijvoorbeeld: maandags voor de kerk, met alles wat daarbij hoort aan activiteiten, dinsdags voor de overheid, christenen in de politiek enz., woensdags voor alles wat met communicatie te maken heeft: christelijke krant, radio, boekenuitgevers, christelijke bladen, donderdags voor het onderwijs in al zijn facetten, vrijdag voor de mensen in nood, vervolgd, zieken in de gemeente enz., zaterdag voor familie enz. Het is maar een voorbeeld hoe je het aan zou kunnen pakken. Kies hierin vooral je eigen manier. Een schema kan daarbij helpen om de regelmaat op te bouwen.

Stap 6. Na een aantal weken 'studie': Hoe deel ik de schatten die ik gevonden heb met de kinderen(en anderen, bijvoorbeeld collega's) die aan mijn zorg zijn toevertrouwd? Voor alle duidelijkheid: de laatste stap geldt niet alleen voor ouders met kinderen, maar net zo goed voor de kinderloze, de ongehuwde. Iedereen ontmoet kinderen op zijn weg, toch? Daarmee zijn ze je naasten aan wie je Gods liefde mag laten zien.

Bewust kiezen voor het reserveren van tijd voor bijbelstudie, gebed en het gesprek daarover met je kinderen, vraagt om prioriteiten stellen. Dat gesprek met je kind en anderen over wat het belangrijkste is in je leven vraagt oefening. Dat betekent eens te meer dat je maatregelen moet gaan nemen om er daadwerkelijk tijd voor te reserveren. Je kunt daarvoor een stappenplan opzetten (voorbeeld: zie kader)

Eerbiedig

Waarom moet alles veranderen? Was het vroeger niet goed genoeg? Als dat de reden zou zijn, was het niet best. Vernieuwing is er ook niet om de vernieuwing. De vraag is of het allemaal wel zo nieuw is. Het is niet de bedoeling van dit artikel om te zeggen welke instrumenten wel en welke niet bruikbaar zijn in de eredienst.

Toch is er een aspect wat in het kader van dit onderwerp aandacht verdient. In gesprekken wordt nogal eens het argument gebruikt: eerbiedig of niet eerbiedig.

Wie bepaalt wat eerbiedig is en wat niet? Laten we ons niet al te vaak afleiden door ons eigen gevoel daarin, door wat we zelf wel of niet mooi vinden? Dan zeggen we: dat vindt God niet mooi, of niet eerbiedig. Maar we bedoelen dan: ik vind het niet mooi en niet eerbiedig klinken. In zijn woord laat de Here God ons op diverse plaatsen merken dat je Hem eert door te gebruiken wat Hij je gegeven heeft. Dat merk je zelf ook: je voelt je vereerd als een kind het cadeau dat je hem gaf, ook geweldig vindt en ermee gaat spelen.

In de Psalmen roept de Here God bergen en bomen op Hem te loven (o.a. psalm 148). Maar hoe zou een berg, een boom Hem de lof kunnen brengen? Dat kunnen zij alleen door gewoon boom of berg te zijn, met alle eigenschappen die daarbij horen.

Eer bieden is dus gebruiken wat Hij je geeft. Nu gaf Hij bijvoorbeeld je kind het talent om te drummen, of gitaar, of fluit te spelen. Moet dat op zondag dan in de doofpot? Als het op zondag in de eredienst niet gebruikt mag worden, omdat het niet eer zou bieden aan Hem, kan het dan wel op maandag? Want dan eer je Hem er nooit mee.

Het drumstel is ook een instrument dat Hij in de schepping heeft gelegd, om Hem ermee te prijzen. Net zoals al het geschapene kun je het goed en verkeerd gebruiken. Dat verkeerde zit hem niet in het instrument zelf, maar in de gebruiker. Dat geldt voor de organist, de dirigent, de drummer, de gitarist.

Herrie?

Anderen geven aan dat het oneerbiedige hem zit in de 'herrie' die door het instrument geproduceerd zou worden. Nu is 'herrie' op zich al een subjectief begrip. Het is bovendien negatief geladen. Je vindt het vaak 'herrie' en 'niet mooi' omdat je het niet goed begrijpt, wat er

gespeeld wordt, terwijl bijvoorbeeld de drummer een razend knap stukje muziek aan het maken is. Veel orgelmuziek kan ook hard en niet mooi klinken, helemaal als het door de hoorders niet wordt begrepen.

Je zou de vraag kunnen stellen: is hard per definitie oneerbiedig en fout en zacht eerbiedig en goed?

je eert Hem door te gebruiken wat Hij je geeft

In de geschiedenis van Elia komt de Here niet naar Hem toe in stormgeraas en aardbevingen maar in het zachte suizen van de koelte (1 Kon. 19:12). Maar tegen Job spreekt Hij vanuit de storm (Job 38:1). Israël sidderde voor Hem bij de Horeb vanwege het donderende geluid van zijn stem (Ex. 20). Kortom om op basis van harde of zachte muziek over eerbiedig of oneerbiedig te oordelen, lijkt nogal persoonlijk gekleurd. Datzelfde geldt voor mooi of lelijk in mijn oren. Zouden we daar niet wat meer bescheiden mee om moeten gaan?

Voor Hem

Onze kinderen groeien op in een andere tijd en een ander klimaat dan wij. Onze erediensten van nu vinden plaats in de 21e eeuw. Het gaat er dan niet in de eerste plaats om dat we speciaal voor jongeren de diensten aantrekkelijker zouden moeten maken door bijvoorbeeld een bandje te laten spelen. Want het gaat in de eredienst niet om hen, maar om Hem. Dat zal steeds het criterium moeten zijn. Voor alles wat er gebeurt in de dienst.

Hoe praten we daarover? Daarover ging het eerste gedeelte van dit artikel. Door al ons heftige gedebatteer over - vergeef de uitdrukking - randverschijnselen, komen we bij jongeren binnen alsof het om die rand gaat, en niet om de inhoud. Dat zou schadelijke gevolgen kunnen hebben voor hun idee over de erediensten. Als onze insteek zou zijn: Hoe kunnen we zijn Naam groot maken, Hem eren, roemen en prijzen voor de genade van mijn leven? Dan geven we de inhoud aan de kinderen mee.

Maakt de vorm dan niet meer uit? Natuurlijk wel. Dan zoek je de vorm die past bij Hem. En daarbij geldt: wat gaf Hij aan mogelijkheden om mee geëerd te worden? Laten we dat dan ook gebruiken. Heeft je kind leren drummen, gitaar spelen, een strijkinstrument bespelen enz? Waarom gaf God je kind (of een ander kind van de gemeente) dat talent?

Laten we zo naar die nieuwe mogelijkheden kijken, als van God gegeven, om het ook weer aan Hem terug te geven.

Het zou een waardevolle bijdrage zijn aan de christelijke opvoeding.

Jetze Baas is directeur van het cluster van basisscholen van de Gereformeerde Schoolvereniging Veluwe Plus

Wat of wie staat er op de rol?

Over de betekenis van de 'boekrol' in Openbaring 5

Als er zegels worden verbroken, wordt een geheim onthuld. Als de boekrol open gaat, wordt het handschrift zichtbaar. Wat is de betekenis van de boekrol in Openbaring 5? Is het de troonrede op het Binnenhof of een testamentaire beschikking? Wat staat er geschreven op het perkament en voor wie is het bestemd? Wat zou ik graag een blik werpen op dit kostbare, top-secret document. Licht de Geest misschien een tipje van de sluier op?

E.A. de Boer ■

De troon en het Lam

In het bijbelboek Openbaring komt een aantal keren het beeld van de boekrol voor. Pas in hoofdstuk 4 begint de eigenlijke 'openbaring'. Johannes mag door een visioen, een vergezicht in de hemel rondkijken. Hij krijgt een kijkje achter de schermen van het wereldgebeuren. In de eerste plaats is daar Góð, Koning in de hemel en Schepper van de aarde. Binnen in de hemel houdt God hof. In hoofdstuk 5, het vervolg van het troonvisioen, ziet de oude apostel: God houdt in zijn rechterhand een boekrol. Die rol is zwaar verzegeld met zeven zegels, volledig gesloten.

God strekt zijn open hand met daarop de boekrol uitnodigend uit. Een engel, de bode van het Binnenhof roept: "Wie komt het toe de zegels te breken en de boekrol te openen?" Niemand uit de oudsten, de raad van state, en niemand van de onderdanen is waardig de rol te openen. Gelukkig staat - hoe ongewoon in een troonzaal - het Lam klaar. Hem alleen komt het toe de zegels te verbreken en de boekrol open te rollen. Mijn vraag is: wat staat er op die rol? Gaat die rol in het verloop van de Openbaring open en wordt eruit voorgelezen?

De verzegelde boekrol

Elke predikant die over een tekst uit het Nieuwe Testament preekt, zal naar een deel uit de reeks commentaren onder redactie van prof. J. van Bruggen grijpen. Zeventien delen zijn verschenen. Een geweldig instrument dat ook toegankelijk is voor elke geïnteresseerde lezer. Bij een reeks preken over het boek Openbaring lees ik regelmatig in de commentaar van H.R.

van de Kamp. Heerlijk dat zo'n vakkundige studie voor het grijpen staat. Als de boekrol van vroeger, maar dan ingebonden.

Mooi is ook steeds het overzicht van uitlegkundige mogelijkheden zoals die in de literatuur te vinden zijn. De exegeet schrijft niet alleen naar zijn keuze toe, maar verantwoord zijn uitleg in gesprek met andere uitlegkundige keuzes. Hij biedt de exegeet materiaal om tot verantwoorde uitleg te komen. Als eresaluut aan de schrijver verantwoord ik waarom ik op het punt van de boekrol tot een andere keuze kom. Wat is de inhoud van de boekrol (het Grieks heeft het woord *biblion*) in Openbaring 5:1?

De inhoud van de rol wordt in het visioen niet onthuld. Het lam is er, gelukkig, maar eerst moeten de zeven zegels nog verbroken worden. Dat gebeurt in het vervolg van Openbaring. Het visioen maakt nieuwsgierig naar de inhoud: er wordt een grote spanning opgeroepen door de vraag van de bode: "Wie is waard ...?" (5:2) Johannes moet een vermoeden van de inhoud hebben gehad. Want het feit dat niemand waardig is de rol te openen en die in te zien, brengt hem tot wanhoop (5:4). Is het alleen een verdriet om de algemene onwaardigheid óf omdat de verlossing van aarde en mensheid afhangt van het openen van de rol? Wat staat er toch op die rol geschreven?

Profetie van de toekomst?

Van de Kamp somt verschillende mogelijkheden op en kiest zelf voor deze uitleg: in de boekrol gaat het om 'profetie over de toekomst'.¹⁾ Zijn argumenten zijn: in Openb. 4:1 zegt Christus: "Ik zal u tonen wat hierna gebeuren moet". Dit is inderdaad de inhoud

vanaf hoofdstuk 6, maar er wordt geen expliciet verband gelegd met het *tonen*, c.q. inzien en lezen van de inhoud van de rol (5:4). Er wordt wel steeds een zegel verbroken en dan gebeurt er iets indrukwekkends, maar er wordt niet uit de rol gelezen of vóórgelezen.

Zijn tweede argument is afgeleid uit de omstandigheid: het is de rol van God de Schepper op zijn hemeltroneau. De inhoud van de rol moet met die regering te maken hebben. Inderdaad is het God die vanaf de troneau de boekrol op zijn open hand aanreikt. Maar opnieuw wordt geen expliciete relatie met de inhoud verwoord. Het derde argument: de rol beschreven voor- en achterkant van de rol duiden op een overvloed aan ..., wat? 'Maatregelen ter vestiging van dat koningschap' is denkbaar, maar evenzeer iets anders. Van de Kamps laatste argument is de parallel met Ezechiël 2:9-10. Daar is echter de inhoud getypeerd als 'klaagliederen', kennelijk over het zondig gedrag van Gods volk. Maar dat is iets anders dan Gods plan van optreden. Zo'n omschrijving van de inhoud ontbreekt in Openb. 5.

Samengevat is mijn bezwaar tegen de klassieke duiding van de inhoud als de 'profetie van de toekomst' of het raadsplan van God.²⁾ het blijft een vermoeden dat wel van de opening van de zegels uitgaat, terwijl er niet van inzien of lezen sprake is. Dit vermoeden wordt ook niet door de tekst en woordkeus van Openbaring ondersteund. Het verwerkt evenmin het gegeven dat in Openbaring veel vaker van een *biblion* sprake is.³⁾

De rol van het leven

Mijn gedachte was: is de rol in Openb. 5 misschien identiek aan het 'boek van het leven'? In deze uitdrukking uit hoofdstuk 20-22 staat in het Grieks hetzelfde woord *biblion*. We zijn gewend aan de vertaling 'het boek des levens'. Maar *biblion* betekent eerst: een strook *bublos*, dat is perkament; vervolgens: boek of rol. Als we steeds 'de rol van het leven' vertalen, valt direct de overeenkomst op met de rol op Gods open hand (5:1). Om de betekenis van die rol en de inhoud te duiden ligt het voor de hand eerst in Openbaring zelf te zoeken. In 5:1 komt de rol dus de eerste keer ter sprake. De boekrol, aan de binnen- en buitenzijde volgeschreven, moet geopend worden door het verbreken van de zegels. Maar Johannes meldt voorlopig nog nergens dat de inhoud van de rol, geopend door het Lam wordt vóórgelezen (wat op zijn vroegst na het openen van alle zegels kan plaatsvinden).

Hoe komt de 'rol van het leven' in Openbaring ter sprake?

1. Al in het begeleidend schrijven van Jezus Christus aan een van de zeven gemeenten. In de brief aan Sardes belooft Christus aan wie overwint: "Ik zal zijn naam beslist niet uitwissen uit de rol van het leven" (3:5). Dat brengt mij op de gedachte: is er samenhang tussen de inhoud van de rol - met z'n zéven

te openen zegels - en de zéven gemeenten? Het zevental brieven maakt duidelijk: de hele Openbaring gaat de kerk als geheel aan.

2. In de gerichtsvisioenen is twee maal sprake van hen "wier namen niet geschreven zijn in de rol van het leven van het Lam" (13:8). De volgelingen van het beest worden getypeerd als: zij "van wie de naam niet geschreven is in de rol van het leven van de grondlegging der wereld af" (17:8). Er tekent zich vanuit hemels gezichtspunt een scherpe tweedeling op aarde af. Wie wél en wie niét 'in het boek' of 'op de rol' van het leven staan. Op aarde wordt dat zichtbaar in wie het Lam volgt of wie het beest achterna loopt. Heeft die tweedeling met de inhoud van de rol te maken?

De rollen worden geopend

Hoe komt de 'rol van het leven' verder in Openbaring ter sprake? We gaan naar het einde, het einde van het boek én het einde van de vooruitblik.

3. In hfd. 20:12 staat over het laatste oordeel: 'de boeken [of: rollen] werden geopend' (*biblia*, meervoud van *biblion*). Wat houdt dit meervoud aan boekrollen in (zie Daniël 7:10)? In ieder geval is er één ons bekend: de rol van het leven! Want er staat: "En nog een andere rol werd geopend, en wel die van het leven" (20:12). Op grond van wat in beide rollen geschreven is staat er: "En de doden werden geoordeeld naar hetgeen in de rollen geschreven stond, naar hun werken". Wát op de boekrollen geschreven staat, is beslissend voor vonnis of vrijspraak. De inhoud van de rol staat in direct verband met de mensen die ter verantwoording geroepen worden. Niet zozeer met Gods raadplan voor de geschiedenis.
4. Uiteindelijk wordt in de schildering van het nieuwe Jeruzalem gezegd: alleen zij komen binnen "die geschreven zijn op de rol van het leven van het lam" (21:27). De balans is dat in Openbaring vijf keer sprake is van 'de rol van het leven', waarvan twee maal met de toevoeging 'van het lam'. De laatste uitdrukking verwijst mijns inziens terug naar de openbaring van het Lam. Dat gebeurde in hoofdstuk 5, waar de rol voor het eerst ter sprake kwam.⁴⁾

De rol wordt leesbaar

Eerder wees ik hierop: vanaf Openbaring 6 worden wel de zegels verbroken, maar er is geen sprake van het openrollen en lezen van de inhoud. Dat blijft uit totdat alle zegels zijn verbroken. Totdat in Openb. 20 duidelijk staat dat de rollen geopend en ingezien worden (vgl. 5:3). Wat in de rol geschreven staat, wordt leesbaar. De vertaling 1951 sluit het meest bij de letterlijke tekst aan: "En wanneer iemand niet bevonden werd geschreven te zijn in het boek des levens, werd hij geworpen in de poel des

vuurs" (20:15). Of, zoals de NBV heeft, "Wie niet in het boek van het leven bleek te staan, werd in de vuurpoel gegooit".

Dit resultaat geeft mogelijk ook aanwijzing voor het ontdekken van de structuur van het boek Openbaring. De verbreking van het zevende en laatste zegel door het Lam wordt in hfd. 8:1 gemeld. Is het einde nabij? Nee, want het zevende zegel blijkt zeven bazuinen in zich te sluiten. Zelfs na het blazen van de zevende bazuin is het einde nog niet gekomen. Pas in hfd. 20 is sprake van het openen van de rol en het inzien (lezen) van wat erop geschreven staat: het blijkt om de namen en de werken van mensen te gaan. Dat brengt mij tot de conclusie dat het zevende zegel alle verdere gerichten tot het einde omvat. Dán gaat de rol van het leven - en ook die andere rol - open.

Het verzegelen van Gods knechten

Hoe is te verklaren dat na Openb. 5 en het verbreken van de zegels er niet eerder dan in hoofdstuk 20 opnieuw sprake is van de 'rol van het leven'? Zou je niet verwachten dat er al eerder van een lezen, c.q. uitvoeren van de inhoud sprake is? Bij de duiding van de rol als het raadsplan van God of de 'profetie van de toekomst' worden alle hoofdstukken opgevat als uitvoering van de inhoud van de rol. Staat er tussen hoofdstuk 5 (het aanbieden van de rol) en hoofdstuk 20 (het openen ervan) nog iets dat met de inhoud te maken heeft?

Het trof mij dat tijdens het verbreken van de zeven zegels ook over 'verzegelen' gesproken wordt. Voordat de gerichtsenengelen schade aan de schepping toebrengen, stijgt er een engel op 'die het zegel van de levende God had'. Gods zegelring, gebruikt bij het verzegelen van de rol van Openb. 5, wordt gebruikt om "het zegel van onze God op de voorhoofden van zijn dienaren aan te brengen" (7:4). Dit zegel en de afdruk op het voorhoofd beschermen mensen in het gericht. En wel mensen die als Gods knechten aangemerkt mogen worden.

In Openb. 14:1 is vervolgens sprake van 144.000 mensen die de naam van het Lam en die van zijn Vader op hun voorhoofd hebben. Het spiegelbeeld van Gods zegel wordt leesbaar als de naam van het Lam en van God de Vader. Het is een eigendomsmerk. *Er is dus samenhang tussen de 'naam' die opgetekend staat in de rol des levens van het Lam en de verzegeling met de naam van het Lam.* Het geschreven staan in de rol wordt op aarde uitgedrukt in verzegeld zijn aan de voorhoofden. En wel van hen 'die gekocht zijn uit mensen' (14:1-5), 'uit elke stam en taal en volk en natie' (5:9). Zij zijn identiek met de 'verzegelden' van Openbaring 7:2-3.

De rollen omgedraaid

Wanneer de 'rol' opgevat wordt als de 'naamrol van het leven' begrijpen we ook dat de inhoud pas in Openb. 20 aan de orde komt. Want de levenswandel en werken moeten op aarde nog

zichtbaar worden. De verzegeling duidt op het geschreven staan in de rol van het leven. Terwijl het merkteken van het beest erop wijst dat zo iemand niet in de rol geschreven staat. Maar dit moet nog bevestigd worden in het leven van geloof of ongeloof. Op aarde en in de tijd is de strijd van geloof en ongeloof nog gaande. Maar als de boekrollen open gaan, zijn de rollen omgedraaid: Gods vervolgde knechten blijken voor het leven bestemd te zijn, maar de napers van het beest ten dode.

Kan een mens in de strijd van het geloof verliezen en van de naamrol van het leven geschrapt worden? Dat lijkt een angstige mogelijkheid. Toch ligt de nadruk op het vâste, betrouwbare van het geschreven staan op de rol. Christus zegt: "wie overwint ..., Ik zal zijn naam niet uit het boek van het leven schrappen, maar juist voor hem getuigen" (3:5). Naast het geschreven staan op de rol is de verzegeling belangrijk (wel opgevat als de verzegeling met de Geest, 2 Kor. 1:22; Ef. 1:13, 4:30).

Het opschrijven van de volken

Is er een oudtestamentische achtergrond van het 'geschreven in de naamrol'? Ik meen die te vinden in het boek Nehemia. In hoofdstuk 7 vertelt Nehemia: "ik vond het register van hen die het eerst opgetrokken waren en ik vond daarin geschreven ...", de namen van een groot aantal mensen die naar Jeruzalem zijn teruggekeerd (7:5; in de Griekse vertaling van het Oude Testament staat ook hier *biblion*). Verderop is sprake van hen die als inwoner werden ingeschreven (12:22).³ Deze achtergrond onderstreept de vertaling van *biblion* als naamrol of register. Ik moest ook denken aan het psalmvers over Jeruzalem:

'De HEER zal haar bevestigen en schragen, en op zijn rol, waar Hij de volken schrijft, hen tellen als in Israël ingelijfd ...' (Ps. 87).

"De HERE telt bij het opschrijven der volken ...": de namen zijn per nationaliteit als het ware in het bevolkingsregister van Jeruzalem ingeschreven. Een oudtestamentische parallel voor het beeld van de naamrol van het leven.

Het is tegen deze achtergrond dat Jezus tegen zijn leerlingen zegt: "Verheug u niet daarover dat de boze geesten zich aan u onderwerpen, maar verheug u veeleer dat uw namen staan opgeschreven in de hemelen" (Lc. 10:20). De rol van het leven bevat immers de namen van de kinderen van Gods volk die toegang tot het nieuwe Sion krijgen. Maar alleen in de weg van navolging van het Lam.

Als God kiest

In het dogmatisch hoofdstuk over Gods verkiezen komt de uitdrukking 'het boek van het leven' ter sprake. Daarin moet het resultaat van deze studie doorberekend worden. Het kan immers gaan over de rol die het Lam opent en tot definitieve voorlezing brengt. In het volgen van het Lam voltrekt zich ook het actieve 'verze-

gelen' van Gods knechten op aarde, beeld van bescherming in het oordeel. Als God kiest, biedt Hij de zijnen alles wat nodig is om stand te houden in de strijd van het geloof.

Dr. E.A. de Boer is predikant van de Gereformeerde kerk te Zeist

Noten

- 1 H.R. van de Kamp, *Openbaring. Profetie op Patmos* [CNT3] (Kampen: Uitgeverij Kok, 2000), 179v.
- 2 Zo Tj. Boersma, *Middenin de eindstrijd. Een praktische uitleg van Openbaring* (Barneveld: De Vuurbaak, 1992), 66.
- 3 In Openbaring is nog van twee andere boeken of rollen sprake. Dat is in de eerste plaats het bevel aan Johannes om wat hij ziet en hoort op te schrijven (1:11; 22:7, 9-10, 18-19). Dit is de boekrol van de Openbaring geworden. In de tweede plaats is in Opb. 10

nog sprake van een 'geopende kleine rol' (*biblidarion*; vgl. hier wel Ezech. 2). Deze twee zijn duidelijk van de eerste rol onderscheiden.

- 4 C. van der Waal lijkt de boekrol van Opb. 5:1 op te vatten als 'het boek van het Lam'. Vanuit die bijvoeging concludeert hij: 'Er is samenhang tussen het boek des levens en het boek van het Lam. Dit wettigt de conclusie, dat we in het protocol, het actestuk dat het Lam als regent bij zijn inthronisatie [troonsbestijging, EAdB] in ontvangst neemt, *het boek des levens* hebben te zien, waarin de namen van de burgers van het nieuwe Sion zijn geregistreerd' (*Openbaring van Jezus Christus II. Verklaring* (Oudkarspel: De Nijverheid, 1981), 143).
- 5 Ook in Kronieken is herhaalde malen sprake van 'ingeschreven worden in het register', hoewel dat veelal een meer specifieke term gebruikt is (Septuaginta op 1 Kron. 5:7, 17; *katalogismos*; 7:5, 40; 9:1, 22; 2 Kron. 31:16-19; Ezr. 2:62; 8:3; Neh. 7:64).

Persberichten

Levend Water: Het werk van God de Heilige Geest

Er is op dit moment veel aandacht voor (het werk van) de Geest. Dat kan verrijkend zijn voor de kerk van Christus. We mogen grote dingen van de Geest van Christus verwachten. Hij doet opnieuw geboren worden, hij leert ons Christus kennen. Op die manier wordt God zelf grootgemaakt. Christus neemt bezit van ons leven.

Alleen, de discussies en gesprekken die gevoerd worden, vertonen nogal wat onenigheid. De een meent dat de 'speciale' gaven van de Geest alleen voor de kerk in haar begintijd waren, de ander meent dat de kerk daar ook vandaag naar mag uitzien. Gesprekken lijken tot nu toe gemakkelijk te verzanden. Bereiken we elkaar nog? Wordt de discussie niet verstoord door onnodige dilemma's? Daarom organiseert de **Theologische Universiteit Kampen** (Broederweg) op **17 en 18 maart** een congres over het werk van de Heilige Geest. De bedoeling van dit congres is gezamenlijk op zoek te gaan naar de gereformeerde wortels in de theologische bezinning op de derde persoon van de Drie-eenheid. Twee hoofdlezingen richten zich op de herontdekking van het gereformeerde perspectief. De eerste lezing over de leer van de Geest in het kader van de Godsleer zal worden ingevuld door prof.dr. C. van der Kooi (VU Amsterdam). De tweede lezing zal verzorgd worden door dr. E.A. de Boer (predikant GKV Zeist) en drs. Ph. Troost (studentenpastor GH Zwolle) en richt zich op de dynamiek van de Geest in de menselijke geschiedenis.

Op het congres zal er aparte ruimte gecreëerd worden voor verwerking om daadwerkelijk tot een gezamenlijke denkrichting te komen. In een aantal workshops, verzorgd door diverse mensen binnen de gereformeerde orthodoxie, zal verder nagedacht en gesproken worden over de gaven van de Geest en geestelijke groei.

De organisatoren hopen dat de verdiepende bezinning die dit congres wil bieden een goede gedachtewisseling stimuleert. Zij vermoeden dat veel verschil van mening berust op een vals dilemma. Ze bidden dat de bezinning mag bijdragen aan het vruchtbaar maken van het werk van de Heilige Geest in de gemeente van Christus. Laat (het werk van) de Geest tot zijn recht komen in onze levens, in ons werk, in onze gemeentes.

Gereformeerde theologen uit brede orthodoxe kring en actief meelevende en meedenkende kerkleden die de relevantie van de genoemde discussie (h)erkennen worden van harte uitgenodigd bij dit congres aanwezig te zijn.

Voor nadere informatie en opgave: www.tukampen.nl. Voor vragen: congres@tukampen.nl

Zendtijd voor de kerken via Radio 747

Op D.V. **zondag 19 februari** a.s. om 17.02 uur wordt via de radio een kerkdienst uitgezonden van de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt in Oegstgeest. Voorganger R.F. Telgenhof preekt over het thema 'Wie ben je in Gods naam?'

Gesprek in crisissfeer geeft ontspanning

persverslag

Het is bijna een cliché om te zeggen dat het onrustig is in de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). Sommigen nemen dan ook onverbloemd het woord 'crisis' in de mond, of geven aan dat de identiteit van de kerken een 'lege huls' is geworden.

Anderen constateren dat de kerken wel erg breed zijn geworden; misschien zelfs te breed. Het gaat van klassiek-gereformeerd tot evangelisch-charismatisch. En er zijn er die vinden dat charismatisch 'over de grens is', niet verenigbaar met gereformeerd. Daartegenover staan degenen die menen dat tussen beide wel degelijk verbindingen mogelijk zijn. Een etiket is gauw geplakt, maar heb je het dan over het zelfde?

Hoe scherp de verschillen ook zijn, het congres 'Blij met de kerk' op 4 en 5 november 2005 in Garderen heeft in ieder geval geleerd dat gesprek met elkaar van het grootste belang is, en ook iets kan uitwerken. Als Gods Woord eerst maar open gaat. De bijbelstudies van ds. Jouk Kruidhof hebben op die dagen onmiskenbaar de toon voor de discussie gezet.

F. Tijssen ■

Het congres in Garderen was een initiatief van het Steunpunt Gemeenteopbouw (SGO) naar aanleiding van artikelen in de bladen 'Nader Bekeken' en in 'De Reformatie' van najaar 2004. Daarin werden zorgen uitgesproken over de ontwikkelingen in de kerken en werd gepleit voor een diepgaand gesprek daarover. De voorbereiding van het congres werd ter hand genomen door een werkgroep, bestaande uit SGO-directeur Rien van Dongen, de redactieleden Wilschut van 'Nader Bekeken' en wijlen Van Middelkoop van 'De Reformatie' en Machtelt Schelling, voorzitter van het deputaatschap Steunpunt Gemeenteopbouw. Voorafgaand aan het congres werd een zevental bijeenkomsten van expertgroepen gehouden, waarin de ontwikkelingen in de kerken werden geïnventariseerd en geanalyseerd. Aan die expertgroepen werd deelgenomen door vertegenwoordigers uit de breedte van de kerken, zowel qua leeftijd als qua visie: werkers in het veld, mensen uit het onderwijs, redactieleden van kerkelijke bladen, vertegenwoordigers van deputaatschappen, predikanten en hoogleraren uit Kampen.

Klimaat

Uit de bonte mengeling van taxaties werd een congresopzet gedestilleerd met veel ruimte voor vragen als: wat bedoelen we met 'gereformeerd blijven', hoe beleef je een belijdenis,

kun je 'gereformeerd blij zijn', wat missen we in de eigen geloofscultuur, is gemeenschapsbeleving iets van deze tijd, hoe gaan we binnen de kerken om met de ontwikkelingen die zich op meerdere fronten voordoen, en waar liggen de grenzen van pluriformiteit en eenheid. Deze vragen en thema's werden besproken in verschillende workshops.

Beide dagen begonnen echter met een bijbelstudie, geleid door ds. Jouk Kruidhof uit Hattem. Door de indringende, authentieke en eenvoudig-gelovige wijze waarop hij dat deed, leverde hij een belangrijke bijdrage aan het klimaat op het congres, dat werd gekenmerkt door openheid, diepgang en sterke emotionele betrokkenheid. De grote verschillen die er waren, werden in alle scherpste op tafel gelegd, maar dit ontaardde niet in een onvruchtbare confrontatie, maar in een werkelijk zoeken van elkaar: wat bedoel je daar nu mee, waarom zeg je dat zo, wat raakt je daarin vooral en waarop kun je elkaar toch vinden.

Bijbelstudie

In de eerste bijbelstudie, over Psalm 19, noemde ds. Kruidhof het bijzonder dat Israël een koning heeft gekregen die het volk leerde zingen. „Paulus zegt later: 'en spreek onder elkaar in psalmen, lofzangen en geestelijke liederen'. Je moet zingend met elkaar praten, en zo ook elkaar leren en terechtwijzen; in het

huwelijk, als ouders en kinderen, werkgevers en werknemers, bij de verbreiding van het evangelie. Dat is de doorbraak van alle getob. Is dat toepasbaar op de praktijk van alle dag? Psalm 19 leert ons: we staan onder een open hemel. We praten over Gods werk. Van het gezag van mensen moet je niet veel verwachten, maar Gods gezag is heerlijk. Dat moeten we bezingen. Hij heeft het heelal strak en stralend in de hand. Dat geeft zo'n rust en veiligheid. Maar die rampen dan? Het wonder is niet dat er oorlog is, maar vrede. God houdt een wereld van zes miljoen egoïsten in stand. De wetten waarover Ps. 19:8 e.v. spreekt, komen van die zelfde God. Hij geeft kracht en maakt blij. Hij is een God van vergeving en vernieuwing. Daarover is in de vrijgemaakte kerken veel onkunde. Daar gaat het vaak alleen om verlossing, om afwassing van de zonde. Maar het is altijd: verlossing tot vernieuwing." In de tweede bijbelstudie, aan de hand van Ef. 1:15-23, stond ds. Kruidhof stil bij het gebed van Paulus om inzicht, dat we God recht kennen. „Lukt je dat? Wees blij dat erom gebeden wordt. Dan hoef je jezelf niet in te spannen. Paulus vraagt om een geest van inzicht; dat is een operatie waarbij je de staar van de ogen valt. God verlicht de ogen van je hart. Hij geeft het. En zoals we hier nu zijn, is al een wonder van Gods kracht, niet of we vanmiddag tot een verklaring komen. 'Vrijgemaakt' is niet primair een identiteit, maar wil zeggen dat je bij God hoort, die zijn kerk in alle landen vergadert."

Historische context

Wie de ontwikkelingen in de vrijgemaakte kerken wil duiden, kan niet heen om de historische context waarin zij zijn ontstaan. En wie kerk en maatschappij naast elkaar legt, ziet allerlei dwarsverbindingen. Dit waren de voornaamste elementen van de lezing van Georg Harinck, als historicus verbonden aan de VU en aan Kampen. Samen met theoloog en journalist Koert van Bekkum zorgde hij vrijdagavonds voor een plaatsbepaling van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). Waar komen zij vandaan, welk proces hebben zij doorgemaakt, en waar staan zij nu.

Harinck gaf in zijn referaat vooral een historische en sociologische duiding. De vrijgemaakte kerken zijn ontstaan in een periode van verzuiling, een structuur waarin minderheidsgroepen kansen kregen, gelijke rechten en toegang tot het publieke domein. Omdat er weinig tegendruk was, kon de presentie in de samenleving relatief groot worden: een eigen krant, scholen, politieke partijen. Tegelijk was het een vreemde wereld: er kwam nooit iemand bij, men was in zichzelf gekeerd. Er was behoefte aan een eigen legitimatie: we waren tegen staatsinvloed op sociaal terrein; de oorlog werd weggedrukt, de Vrijmaking was belangrijker. De gedachte was: wij waren in de oorlog allemaal goed, wij kenden geen theologie van 'na Auschwitz'.

In de jaren zestig stortte de wereld van de gereformeerden, de katholieken en de sociaal-democraten in. Hoe is dat te verklaren? Voorheen voegde je je in een kerk of in een beweging met de bijbehorende rituelen. Die keuze was meer sociaal dan persoonlijk van aard. De 'nieuwe mens' van de jaren zestig was juist authentiek en expressief. Dat gaf een conflict met de gangbare, collectieve geloofsbeleving in die jaren. Uit de pas lopen werd als gevaarlijk beschouwd. Dit was het klimaat waarin de breuk in de jaren zestig plaatsvond. De overwinnaars deden een poging de collectiviteit te herstellen: het gereformeerd onderwijs kwam nu pas echt van de grond, de Wijngaard kwam, Dit Koningskind, het Geref. Psychiatrische Ziekenhuis. Maar er was ook een andere stroming, niet die van de leiders, maar van de jongeren. Denk aan de oprichting van E & R, aandacht voor het individu, voor de zachte vakken (GVI, GSA). Kritische gemeenteleden gingen in de evangelisatie. Daar was je vrij. De dominees merkten er weinig van, maar gemeenteleden kwamen steeds meer in een spagaat tussen kerk en samenleving. De druk om de collectiviteit op te geven nam toe. Er kwamen verschillende bladen, organisaties gingen open. We wilden wel gereformeerd zijn, maar vooral ook gewone Nederlanders. Geen kerk met tentakels in allerlei terreinen van het leven. Een probleem is dat het niet gelukt is een theologisch rechtvaardiging voor deze ontwikkeling te vinden. De vrijgemaakte kerken zijn hun identiteit kwijtgeraakt. Het is: zoveel hoofden, zoveel zinnen. Wat we in deze situatie in ieder geval niet moeten doen, is de kerk opzadelen met nieuwe, grote programma's. Gun elkaar eerst nog wat ruimte. Komt tijd, komt raad. Het is niet erg het een poosje oneens te zijn.

Na deze historische analyse was het aan de journalist Koert van Bekkum een schets te geven van het hier en nu. Hij duidde de situatie van de vrijgemaakte als een identiteitscrisis. Deze toespraak staat in zijn geheel in deze en de vorige *Reformatie*. Een samenvatting kan hier dus achterwege blijven

Botsende meningen

Die vragen die in deze toespraken aan de orde kwamen, worden op dit moment heel verschillend beantwoord. Op het congres kwam dit het scherpst tot uitdrukking in de workshops 'Pluriformiteit en eenheid' en 'Klassiek gereformeerd belijden'. Nu had de congresleiding er ook wel bewust voor gekozen de workshops te laten inleiden door twee tegenpolen om de verschillen goed op tafel te krijgen en daarover vervolgens in gesprek te gaan. De meningen lopen het meest uiteen op het punt van de ruimte die er in de kerk mag zijn voor pluriformiteit en de verenigbaarheid, al dan niet, van gereformeerd en evangelisch-charismatisch. Degenen die menen dat het charismatische

buiten de bandbreedte van de gereformeerde belijdenis valt (kijk naar de afwijzing van de kinderdoop, de algemene verzoeningsleer, het Schriftgebruik, ervaringsdenken tegenover uitgaan van Gods beloften, de manier waarop gestreefd wordt naar Geestesgaven), zijn dezelfde als die hechten aan een hartelijke, innerlijke en onbekrompen binding aan de belijdenis en een royale naleving van kerkelijke afspraken. Hier maakt men zich ook zorgen over het functioneren van het Schriftgezag door het opkomen van een andere hermeneutiek, de mogelijkheid van voortgaande openbaring en versmalde prediking, waarbij de wet achter de horizon dreigt te verdwijnen. Erkend wordt dat er binnen de Gereformeerde Kerken altijd verschillen zijn geweest en dat het ook niet allemaal koekoek één zang hoeft te zijn, maar er klinkt een duidelijke gehechtheid in door aan manier van kerk-zijn die decennialang binnen de Gereformeerde Kerken heeft gegolden.

Anderen voelen zich daardoor beknelde, vooral waar sommige gemeenteleden de kerkorde en uitspraken van de generale synode gebruiken als argument om ergens tegen te zijn. Het zou weer meer gehonoreerd moeten worden dat de kerkenraad het hoogste gezag heeft. Laat plaatselijke kerken zelf uitmaken welke liederen zij willen zingen, of ze een doopformulier willen gebruiken, wie ze willen toelaten tot het avondmaal, hoe ze de middagdiensten willen inrichten en de huisbezoeken willen laten plaatsvinden. De kerken moeten wel qua leer op elkaar betrokken blijven, maar via een nieuwe belijdenis die smaller is. Het kerkverband hoeft niet op de helling, maar de classis zou meer als denktank moeten fungeren.

In deze hoek van de kerk is en blijft er waardering voor het gereformeerde, maar niet als deze vereenzelvigd wordt met een vrijgemaakte subcultuur. 'Gereformeerd' is niet een specialité de la maison van de verzuilde Lage Landen, er zit altijd iets katholiek-christelijks in, iets breed, ook iets zelfverzekerd: het komt wel goed, want God staat er achter; het prikkelt en het verrast, omdat het uit de brede stroom van de traditie altijd schatten tevoorschijn haalt; het laat het hart ook niet onberoerd, je kunt niet neutraal blijven, het roept dus ook strijd op, strijd die de kerk altijd heeft gehad. Maar voor alles geldt dat God centraal staat, niet de mens, of groei, of verbetering, maar God - Hij zal het doen. Genade is nog altijd het kernwoord voor gereformeerde christen zijn. Activiteit genoeg, maar vanuit de rust, vanuit God.

Geloofscultuur

Over de verschillen in visie op en beleving van het gereformeerde-zijn is in de workshops diepgaand doorgesproken. Daarbij werd ook aandacht gevraagd voor wat we missen in onze geloofscultuur. In dat verband viel meermalen het woord spiritualiteit. Door de één aangeduid

als gereformeerde vroomheid: leven met de drie-enige God, die roept en die steunt. Door de ander als 'het geloof dat leven krijgt in een mensenhart als God zich aan hem openbaart, door het Woord van belofte en heil, in de gestalte van Jezus de Heer en de inwoning van de Geest'. Weer een ander noemt het 'de ademhaling in het leven met God'. Dan betekent het: toegewijde navolging van Christus tegenover het najagen van aardse, korte-termijndoelen; kostbare genade als de verborgen schat in de akker tegenover goedkope genade als een leer, een principe, een systeem; verootmoediging in plaats van gebrokenheid op een oplossingsgerichte manier benaderen; je toevertrouwen aan het ongrijpbare en overweldigende van een almachtig God in plaats van God zoveel mogelijk willen begrijpen en definiëren binnen een menselijke maat van leerstellingen en een uitgewerkte plichtenethiek; een omgangscultuur die zich richt op hart- en zielsniveau, de diepste motieven en drijfveren, en niet op een beoordeling van uiterlijk gedrag; inspirerend voorbeeldgedrag van leiders, die het niet moeten hebben van theologische voorsprong, maar van toewijding aan Christus.

Hoop

In de Gereformeerde kerken is niet alleen veel veranderd op het gebied van de leer en van geloofsbeleving, maar ook in de aandacht voor de missionaire en diaconale taak van de kerk. Jongeren vroegen daar op hun eigen manier aandacht voor door het opvoeren van een sketch. Daarin stond Hand. 2:43-47 centraal, over het leven van de eerste gemeente in Jeruzalem, en Jes. 58:1-10, waarin het gaat om de zorg voor de hongerigen en verdrukten. De boodschap was dat je door de liefde van Christus betrokken raakt op de samenleving. De kerken zijn nog te veel naar binnen gericht: 85 procent van de diaconale zorg blijft binnen de kerk. Kerkleden kunnen veel doen in buurtcentra, in vrijwilligerswerk ten behoeve van eenzamen, ouderen, dak- en thuislozen. Het waren ook de jongeren die aan het eind van een emotionele workshop voorstelden te besluiten met gebed en zelf daar op een indrukwekkende wijze aan deelnamen. Het was een teken dat er in de kerk niet alleen reden is tot zorg, maar ook tot dankbaarheid, vreugde en hoop.

Frans Tijssen schreef dit verslag namens de werkgroep 'Blij met de kerk', in opdracht van 'Steunpunt Gemeentebouw'

uit de kerken

Kampen-Zuid - beroepen (2e predikantsplaats): B. Luiten te Zwolle-Centrum

Hilversum - beroep aangenomen: K. de Vries te Alphen aan de Rijn

Enschede-Oost - bedankt voor beroep: P.F. de Boer te Staphorst

Frieschepalen - nieuw telefoonnummer/e-mail-adres ds. G.O. Sander:
tel: 0512-300633; gereformeerde.kerk.vrijgemaakt@hetnet.nl

Gendringen - jubileum: op 3 febr. was ds. J. Bos 60 jaar predikant. Zijn standplaatsen waren: Veendam (1946), Daarlerveen (1949), Leiden (legerpredikant, 1958) en Nijmegen (1975). Met emeritaat: 1981.

lied van de week

Voor 18 en 25 februari is er i.v.m. de voorjaarsvakantie geen liedbespreking

KERNREDACTIE:

Dr. E.A. de Boer,
Prof. Dr. B. Kamphuis

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Drs. A.L. Th. de Bruijne, Drs. I.D. Haarsma,
Prof. Dr. G. Kwakkel, Drs. B. Luiten,
J. Westert.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, Drs. E. Brink, J.M. de Jong,
Ds. G. Riemer, Dr. J. Smelik,
Drs. H. Veldman

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3013636

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per
post via bovengenoemde postbus.
Uitgever: Print Media bv, Bedum
Technische realisatie:
Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

abonnementsprijs € 49,95
studenten € 19,50;
buitenland € 109,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december
- opzegging van het abonnement dient 1
maand voor aanvang van het nieuwe abon-
nementsjaar schriftelijk of per e-mail te
geschieden (voor 1 december)
Losse nummers € 1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy cd-rom
verkrijgbaar bij de Chr. Blinden-
bibliotheek voor blinden en slecht-
zienden. Tel. (0341) 565477.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl
Prijs: € 0,45 per mm.
Contracttarief op aanvraag.
Aanlevering advertenties in overleg.

Zonder schriftelijke toestemming van de uit-
gever is het niet toegestaan artikelen uit dit
blad over te nemen.

Web: www.dereformatie.nl
ISSN 0165-5191

Eind februari verschijnt:

HANDBOEK GKV 2006

Reserveer nu bij de boekhandel
of bestel via internet: www.gkvhandboek.nl

Bij bestelling vóór 20 februari wordt het Handboek zonder portokosten toegezonden

Prijs € 10,95

Heeft u problemen bij het opvoeden van uw kind of is de relatie tussen u en uw kind verstoord? Neem dan contact op met SGJ Toegang.

Christelijke Jeugdzorg
Professionele hulp voor christenen

**OPVOEDEN
is mensenwerk**

033 - 475 33 00
www.sgj.nl

NIEUW!

vakantiefocus

Een moderne, gebruiksvriendelijke website voor christelijke (ver)huurders van een vakantieverblijf. Vele tientallen zoekmogelijkheden (o.a. afstand, prijs, uitrustingsniveau). In de komende maanden worden de diensten nog verder uitgebreid!

Uw accommodatie plaatsen? Incl. link en 2 foto's voor € 30,00!! Bij plaatsing vóór 31 maart as. € 10,00 korting!!

Kijk snel op
www.vakantiefocus.nl
Vakantiefocus.nl, omdat uw vakantie thuis al begint!

1 op de 6 scholieren krijgt psychische problemen

Psychische problemen bij kinderen en jongeren komen vaker voor dan we denken. De afdelingen Jeugdzorg van Eleos bieden deskundige hulp vanuit een gereformeerde identiteit.

- Ambulante zorg voor kinderen en jongeren tot 18 jaar in Almelo, Dordrecht, Ede, Goes, Groningen, Zwolle.
- Deeltijdbehandeling voor jongeren van 14 t/m 17 jaar in Dordrecht, Ede, Zwolle.

Voor hulp bij Eleos is een verwijzing nodig van een huisarts of een hulpverlener.

Meer informatie?

Regio Zuidwest
Dordrecht/Goes tel. (078) 611 10 57

Regio Midden
Amersfoort/Ede tel. (033) 457 17 17

Deeltijd (0318) 43 23 30

Regio Noordoost
Zwolle/Groningen/Almelo tel. (038) 423 03 00

stichting gereformeerde geestelijke gezondheidszorg

www.eleos.nl